

‘Het schuldgevoel

staat altijd op de waakvlam in Huize Bijl’

nieuwe Zin-columniste **Martine Bijl**

Acteren, zingen, presenteren; alles wat ze doet, lijkt haar even makkelijk af te gaan. Toch kent Martine Bijl (57) een grote mate van onzekerheid. Optreden hoeft ze niet meer van zichzelf, liever vertaalt ze nu musicals. “Op tijd afscheid nemen van het vak, is voor veel mensen een buitengewoon pijnlijk proces.”

Een paar dagen voor onze afspraak stuurt Martine Bijl nog een korte mail: ‘Ik zou graag zeggen: ik verheug me op het interview, maar dat is niet helemaal conform de waarheid.’ Nee, interviews geven is niet bepaald haar liefhebberij. “Ik heb een aantal jaren geleden ruim in de bladen gestaan, ook al had ik geen enkele journalist te woord gestaan, en dat is ook precies de reden dat ik nog zelden interviews geef. Ik heb er mijn bekomst van”, zegt ze aan de grote keukentafel in het souterrain van haar sfeervolle woning aan de Vecht. Maar ja, beloofd is beloofd. Want nu ze maandelijks voor Zin een column gaat schrijven, wil ze wel een uitzondering maken.

De ramen van de enorme woonkeuken bieden op ooghoogte uitzicht op de eigenhandig aangelegde tuin met iets te ijverig gekortwielde buxushaagjes. “Als ze dood gaan, dan verf ik ze gewoon groen, dan is het een kunstwerk!” zegt Martine Bijl, op haar bekende ironische toon. Jaren arbeid heeft ze in dit kleine paradijs zitten en ze is er trots op. Ze toont de bloeiende perenbomen en we lopen langs de

natuurlijke vijver, waar kikkers en padden huizen. Vanachter een raampje in de schuur staart een twintigtal kabouterijtjes de tuin in en boven in een holle boom waakt een Mariabeeld over het landgoed. Het oude statige pand waar Martine Bijl samen met regisseur Berend Boudewijn woont, dateert uit 1660 en was ooit een hotel. “Berend heeft er lang in zijn eentje gewoond. Hij was verliefd op dit huis en heeft het kamer voor kamer opgeknapt. Toen ik bij hem ging wonen, wilde ik hier eigenlijk niet naar toe: het was allemaal zo groot. Berend zei: ‘Probeer het nou een paar maanden.’ Hij wist dat het lang genoeg zou zijn om hier nooit meer weg te willen.” De tuin en de keuken zijn de plekken waar ze het liefst is. “Tuinieren is heerlijk. Binnen twee minuten denk je aan helemaal niks. Je bent volkomen vrij.” Maar het is wel, zoals alles wat ze ter hand neemt, een activiteit met ernstige trekjes. De boekenkast in de hal bevat niet voor niets een indrukwekkende rij tuinboeken. Want als je iets doet, dan moet je het wel goed doen. Dat is het lot van de perfectionist.

TEKST Stef Verhoeven FOTO'S Frits de Beer

‘Oude Kraaij is echt uniek. Zo iemand als hij komt nooit meer terug’

→ **Binnenkort verschijnt er een overzichts-dvd van uw carrière. Vijf uur Martine Bijl op drie schijfjes. Is het de definitieve afsluiting van een periode?**

“Nee, nee ben je gek. Ik ben gestopt met optreden, zonder daar verder een toestand van te maken. Ik heb wel heel lang gedaan over het samenstellen van die dvd, want ik val nog liever dood dan dat ik naar een programma moet kijken waar ik zelf in zit. Ik zie altijd wat ik niet wil zien, heb altijd gêne. Daarom had ik mezelf zelden teruggezien. Er zit ook materiaal bij van toen ik 17 was. Die vrouw is een vreemde voor me.”

Bent u trots op wat u gemaakt hebt?

“Nou, trots? Laat ik zeggen: ik schaam me er niet voor. Toen ik eenmaal aan het kijken was, dacht ik: dit is eigenlijk wel goed! Ik heb geen enkele illusie dat mensen die dvd massaal gaan kopen, het kan me ook eerlijk gezegd weinig schelen. Het belangrijkste voor mij is dat hij er is. Dat vind ik leuker dan ik dacht. En ik vind het ook wel leuk dat mensen die mij kennen van de Hak-reclames – of straks van mijn wereldberoemde column in Zin – kunnen zien dat ik ook nog wel wat anders gedaan heb in mijn leven.”

Wat is voor u een hoogtepunt in uw televisiecarrière? (Zonder aarzeling) “De televisieshows die geregisseerd werden door Ralph Inbar. Hij was als persoon helemaal niet zo vreselijk aardig, maar om mee te werken was hij echt de beste. Het was de tijd dat je voor een show van een uur nog een week de studio in ging, daar was geld voor. Ralph bedacht van alles om het interessanter en mooier te maken. Dan zei hij: ‘Het is nog niet klaar, we gaan door!’ We hebben ook wel eens midden in de nacht ingebroken in de studio om een eindmontage te kunnen perfectioneren.”

Het lijken lang vervlogen tijden. De Martine Bijl-shows op televisie, haar one-womanshows in de theaters of haar rol in het spelletje *Wie van de Drie*. Martine Bijl is inmiddels 57 jaar maar de tijd lijkt, op een enkel kraaienpootje na, geen vat op haar te krijgen. Maar ach, niemand ziet wat ze zelf zeker weet. “Ik lig er niet wakker van hoor, maar ik ben ook niet blind. Martine Bijl is geen aanbieder meer, roep ik altijd.”

Bent u bang voor het verval?

“Mensen zeggen dat je elke dag een beetje ouder wordt, maar mijn ervaring is dat alles eens in de zoveel jaar ineens een heel stuk afzakt. Dan gebeurt er iets verdrietigs in je leven, je kijkt in de spiegel en plotseling ben je tien jaar ouder. Het zit natuurlijk allemaal in je kop, maar ik denk wel eens: op een dag word ik wakker en dan ben ik volkomen gecraqueleerd.”

Moest u daarom van het toneel en de beeldbuis van uzelf?

“Nee, dat had met andere dingen te maken. Het is daardoor bij mij iets eerder gebeurd dan bij een ander. Ik zie wel om me heen dat op tijd afscheid nemen moeilijk is. Erkennen dat je periode van grote roem voorbij is, is voor veel mensen uit het vak een buitengewoon pijnlijk proces. Op een gegeven moment weet je: het wordt alleen maar minder. Als je een beetje nadenkt, moet je op tijd bepaalde dingen afstoten. En zorgen dat je ook nog iets anders kan.”

De comedy Het zonnetje in huis, daar had u wel mee door willen gaan?

“Zeker, want dat werd ook nog ieder jaar beter. Maar ja, de omroep had andere plannen. Oude Kraaij (John Kraaijkamp senior, SV) had ook nog wel gekund en gewild, die man is echt uniek. Zo iemand als hij komt nooit meer terug. Maar zelf zou ik niet tot mijn tachtigste door willen, hoor. Dan ben je op een gegeven moment 82 en kún je niet meer. Dan wordt het naar.

Daarom heb ik altijd geprobeerd ook andere dingen te doen, zoals het vertalen van musicals, het maken van mijn poppen. Het lijkt me gewoon heel treurig om te gaan zitten wachten totdat iemand met een klusje komt.”

Martine Bijl weet weinig zeker, maar wel dit: alles in het leven is toeval. Dat ze in 1965 in ‘het vak’ terecht kwam was niet meer dan een samenloop van omstandigheden. De Amsterdamse doktersdochter speelde een beetje gitaar en piano en won een voordrachtswedstrijd op het Spinozalyceum met het gedicht *Mens is een zachte machine* van Leo Vroman. “Dat was heel goed voor mijn nogal geringe zelfvertrouwen. Ik bleek ook aardig te kunnen zingen en toen kwamen er van die ervaren mannen die zeiden: ‘Martine, je hebt talent!’ En dat het een groot verlies voor de wereld zou zijn als ik niet meteen het podium op zou klimmen. Als tiener ben je daar natuurlijk wel gevoelig voor. Mijn carrière is me daarna gewoon overkomen. Ik zocht er niet speciaal naar, het gebeurde gewoon.” Tegen de zin van haar ouders verliet ze school en liet ze zich meenemen naar zaaltjes in het land waar ze met haar gitaar liedjes zong. Willem Duys wierp zich op als haar ontdekker. Hij had een platenmaatschappij en bracht haar in contact met gitarist Henk van der Molen, die meteen viel voor

een beeldig en talentvol meisje van 17. “Achteraf begrijp ik het verzet van mijn ouders heel goed. Ik kreeg een verhouding met een man die tientallen jaren ouder was. Hij had bijzonder veel overwicht en ik had echt nog nooit een vriendje gehad. Ik wil niet dat dit klinkt als een klacht – ik heb er natuurlijk zelf ook iets aan ontleend, zo stom ben ik nou ook weer niet. Maar nu zie ik niet meer zo goed wát.”

Pas na bijna dertig jaar maakte u voor het eerst zelf uw keuzes. Was het een renaissance van Martine Bijl?

“Zeg maar gerust een naïssance. Op je 17de hoor je eigenlijk in de disco rond te hangen met leeftijdsgenoten. Dat vormt je. Dat heb ik allemaal van A tot Z gemist en ik kan je zeggen: dat hakt er later toch wel in. Ze zeggen toch dat mensen een innerlijke leeftijd hebben? Nou, ik voel me soms echt nog 13 jaar. Vaak denk ik: ik wou dat ik wat volwassener was, wat zekerder van mezelf.”

Er is toch niets zo vervelend als zekere mensen?

“Ja, maar voor die mensen zelf is het niet zo vervelend. Om er een beetje van te hebben lijkt me wel aangenaam. Ik heb nog altijd heel veel bevestiging nodig. Niet van een groot publiek, het applaus van een meute heeft me nooit kunnen boeien, maar ik vind het wel uitzonderlijk belangrijk dat Berend iets mooi vindt of een paar goede vrienden. Het zal wel door mijn jeugd komen.”

‘Of je nu een boek schrijft of op het toneel staat: wat je maakt, moet je maken voor de lesenaar van God’

→ Waren uw ouders trots op wat u maakte?

“Dat weet ik niet, eigenlijk. Mijn moeder was trots op mijn bekendheid, wat heel wat anders is. En mijn vader was niet echt een toegankelijke man. Ik heb nog op een blauwe maandag pianoles van hem gehad, maar daar was hij niet erg geduldig in. Bij een foute noot zei hij streng: ‘Twee maten terug! Een-twee-drie-vier!’ Dan wist ik niets meer, natuurlijk. Hij vond een meisje maar gedoe, ik had een jongetje moeten zijn. Ik geloof wel dat veel wat me later in het leven is overkomen, te maken heeft mijn vader.”

Wat gebeurde er na uw ‘naissance’?

“Toen ben ik begonnen aan iets wat ik altijd al had willen doen: zelf schrijven. Ik had zo vaak liedjes gezongen waarvan ik dacht: ik dóe het maar. Maar mijn vierde theatershow schreef ik helemaal zelf, en dat was ook mijn beste. Dat was vrijheid!”

En u was verliefd, dat hielp natuurlijk ook.

“Voor het eerst van mijn leven, weet ik nu. Als je dat hebt, dan kun je verder. Want het verlaten van mijn eerste partner is een scheur geweest – niet een snede, maar een pijnlijke wond met rafels. Het schuldgevoel staat altijd op de waakvlam in Huize Bijl, dus dat heeft ook ruim toegeslagen. Dat zit in sommige mensen nu eenmaal meer dan in anderen maar ik moet zeggen: ik ben daar ruim mee begif-

tigd. Altijd is alles mijn schuld! Ik koketteer er niet mee maar het is gewoon zo. Nu ligt het achter me. Ik heb het bekeken, ik zou er ongetwijfeld nog ruim voor in therapie kunnen, maar ik hoef het niet meer te weten. Het is klaar.”

Na die ingrijpende episode was het over met de bewijsdrang op het toneel en op televisie. Ze bleek het applaus allerminst te missen en het gedoe er omheen al helemaal niet. Later liet ze zich nog strikken door Net 5 om het taalspelletje *Meneer van Dalen wacht op antwoord* te presenteren. Op het oog ging haar dat gemakkelijk af, ze presenteerde op haar vertrouwde, haast nonchalante wijze met soms venijnige kwinkslagen. “Maar dat is waar ik altijd zo hard aan werk”, zegt ze. “Het moet gemakkelijk lijken, maar voor mij is dat het niet. Niemand ziet dat ik van tevoren echt als een dweil tegen de verwarming hang, het moet voor mij altijd beter dan best. In die zin was twee seizoenen wel genoeg. En ach, het spelletje had wel iets intelligenter gemogen. Dieptepunt was wel dat een lid van de redactie eens een keer een uitgever belde met de vraag of de heren dichters Achterberg en Bloem er voor voelden om aan het spelletje mee te doen. Dat is grappig maar ook behoorlijk erg.” Nu vindt ze het heerlijk om thuis te zitten peuteren aan een vertaling van een musical voor Joop van den Ende. Op dit moment werkt ze aan de vertaling van *The beauty and the beast*.

Zit u dan niet gevangen in het keurslijf van de tekst van een ander?

“Het is natuurlijk anders dan zelf iets bedenken maar het is ook wel lekker om niet meer de totale

verantwoordelijkheid te dragen voor een productie. En onderschat de lol niet om tekst zo goed te maken dat het geen vertaling meer lijkt. Ik weet zelf hoe het is om een tekst te zingen, ik probeer het thuis ook uit: rare woordjes, hoge noten. Spelers zijn vaak blij met mijn teksten.”

Heeft u nooit de aandrang om weer zelf iets te gaan schrijven, over de wereld, over Nederland na de dood van Pim Fortuyn bijvoorbeeld?

“Nee, dat is mijn ding helemaal niet. Nooit geweest ook. Ik schrijf op de vierkante centimeter en ik leef, vrees ik, ook op de vierkante centimeter. Ik ben al snel bang dat ik ga zitten wauwelen over dingen waar ik niks van weet. Ik zie dat te vaak op televisie of in het theater: veel is niet goed genoeg, vind ik. Mensen zijn zo gauw tevreden. Het publiek ook, hoor. Maar of je nu een boek schrijft, op het toneel gaat staan of met je hoofd op televisie wilt: wat je maakt, moet je maken voor de lesenaar van God.”

Sprak de perfectionist.

“Ik zou geen goede leermeester zijn. Ik ben te ongeduldig en helaas niet alleen kritisch op mezelf.”

In alle hoeken van het huis staan de vruchten van haar ambachtelijke perfectionisme. Want Martine Bijl is bezeten van werken met haar handen. Op de werkkamer staan nog enkele fijnzinnig afgewerkte porseleinen poppen in de buurt van de talloze studieboeken over het vak, van anatomie tot kleigietten. Er staat ook een enorme ladekast met een verzameling van duizenden schelpen, een hobby die ze van haar moeder heeft overgenomen. Op de badkamer heeft ze een begin gemaakt met een ambitieus schelpenproject waarbij de tegelwand langzaam

wordt omgetoverd in een ingewikkeld schelpenmozaïek. “Als je nergens goed in bent, moet je veel uitproberen”, zegt ze met een lach. “Het was mijn droom als kind om kunstenaar te worden, maar van de kunstacademie is het nooit gekomen. Het feit dat ik nu zoveel doe en zoveel wil leren, heeft natuurlijk ook te maken met bezweren. Bezweren dat je dagen leeg zouden kunnen worden.”

Waarom bent u daar bang voor?

“Mijn moeder dementeerde lang voor het einde, ze is twee jaar geleden overleden. Niets geeft je zo’n oplawaai om er goed bij te blijven als een moeder die niks meer weet. Als ik ergens niet op kan komen, dan word ik gek van drift. Ik heb vaak gedacht: ik heb het ook, het zit in mijn genen.”

U schreef ooit:

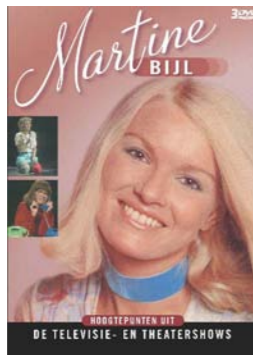
‘De dood besteelt je bij het leven, je hoeft nog lang niet met hem mee te gaan: hij neemt maar al te graag een voorschot aan totdat je niks meer hebt te geven.’

“Mijn moeder heeft er lang over gedaan om dood te gaan. Ik ben niet bang voor de dood maar wel voor de weg erheen. Toen ze net overleden was, had ik de onbedwingbare behoefte om mijn eigen spullen op te gaan ruimen. Nu is dat gelukkig over en nou is mijn motto: Pluk de dag!” ←

Kijk op de volgende pagina voor de eerste column van Martine Bijl

5 uur Martine Bijl op dvd

Begin augustus verschijnt een overzichts-dvd van de carrière van Martine Bijl. Deze drie dvd's bevatten een ruime keuze uit haar televisieshows (1975 - 1982) en haar vier theatershows (1985 - 1991) met hoogtepunten zoals: *Hoe zou 't met Rosa zijn*, *Burenruzie*, *Inkijk met Agnes de Boer*, *Een kleine ingreep* en *'t Bloemendaalse bos*. Prijs € 29,90

Biografie

Martine Bijl werd in 1948 geboren in Amsterdam-West. Op 17-jarige leeftijd werd ze ontdekt als zangeres en later trad ze op in een serie eigen tv-programma's. Vanaf 1982 stond ze in de theaters met haar – deels zelfgeschreven – one-womanshows. Martine speelde in films als *Help*, *de dokter verzuipt* en *Vroeger kon je lachen*, schreef talloze liedjes en enkele kinderboeken. In 1995 werd haar eerste toneelstuk *Walters hemel* opgevoerd onder regie van haar huidige partner Berend Boudewijn. Martine Bijl is niet alleen bekend als zangeres, cabaretière en toneelspeelster, ze maakt ook poppen en beelden. Ze vertaalde enkele grote musicals als *42nd Street*, *Aida* en *The lion king*. Op dit moment werkt ze aan de Nederlandse versie van de musical *The beauty and the beast*. En sinds vandaag schrijft ze maandelijks een column voor Zin.

